

Du skal vite at:

I

Å ødelegge betyr å gjøre ubrukelig eller verdiløs, etter det opphavlig norrøne *leggja i eyði*, legge øde, mens betydningen av ordet tilintetgjøre er åpenbar, gjøre til intet; det lar seg egentlig vanskelig gjøre. Desintegrasjon betyr oppdeling, bokstavelig talt *ikke hel*, fra *des-*, altså negasjon og *integra*, latinsk for hel. Utslette er kanskje den meste presise termen.

II

Redskapet er utgangspunktet for både kunsten og våpenet; det kommer før gjerningen. Et redskap er et hjelpemiddel man benytter for å utføre en skapelses-, bearbeidelses- eller ødeleggelsesgjerning av mekanisk natur. Lenge mente man at evnen til å bruke redskap skilte mennesket fra dyrene. (Denne tilnærmet religiøse tankefeilen finnes like godt i vitenskap som tro, virker det som.) I senere tid har man observert at blant annet sjimpanser, ravner og blekkspruter kan ta i bruk enkle gjenstander som redskap.

Redskaper gir mennesket (eller dyret) ferdigheter det ellers ikke ville hatt, som styrke til å knekke skallet på en nøtt eller til å lage en egg skarp nok til å skjære gjennom tre og bein. På grunn av dette kan redskaper også benyttes som våpen. Ordet redskap kommer fra det norrøne ordet *reiðskapr*, som betyr kamputstyr.

III

Lemmet er hjernen i bevegelse, og verktøyet er lemmets forlengelse. De eldste redskapene som er funnet, såkalte håndøkser uten skaft, er to millioner år gamle og ble brukt av Homo habilis. I begynnelsen var øksene laget av flint, grønnstein eller skifer. Etter hvert lærte mennesket seg å feste øksehodene til et skaft for å få mer kraft. Mye senere, i bronsealderen, begynte man å bruke bronse- og kobberøkser, noe som førte til at steinøksene forsvant fra områdene hvor metall ble utbredt. I begynnelsen hadde de akkurat samme utforming som steinøkser, men ble etterhvert mer avansert, i takt med materialets beskaffenhet. Etter en stund begynte man å lage former til øksehodene, slik at de kunne kopieres og til en viss grad masseres av særlig dyktige individer. Disse øksene, bedre enn menigmanns, ble selvsagt ettertraktet og dannet utgangspunktet for en transaksjon hvor håndverkeren var tjent med å bruke mer av sin tid på å lage enda flere økser. Slik blir profesjoner født.

IV

Jeg liker å ødelegge ting, det tror jeg alle gjør. Det ligger et enormt kreativt potensiale i enhver destruktiv handling, det er tankens befrielse fra materiens lenker. Å ødelegge kjennes nærmest som en hellig handling.

Alle fysiske kunstverk eldes og blir gradvis ødelagt, det er elementenes natur, selv om noen verk er så bestandige at det må erosjon eller naturkatastrofer til. Selv de kunstverk som er av immateriell art utsettes for glemselens tilintetgjørelse. Det fins også en slags tradisjon blant kunstnere, kanskje helt tilbake til de paleolittiske hulemaleriene, for å ødelegge sin egen kunst, og noen ganger andres. Årsakene er tilsynelatende mange, fra kvalitetsvurderinger til affekt, for å øke verdien på det gjenværende eller for kompromissløst nekte å dele av sine verk med omverden. Noen kunstformer er sågar bundet opp i verkenes forgjengelighet.

I *Moralens genealogi* skrev Nietzsche:

«For at en helligdom skal bli reist, må en helligdom brytes ned. Det er loven. Vis meg et tilfelle hvor den ikke blir oppfylt!» ¹

Mens Henry David Thoreau skrev:

«Den unge mannen samler sammen sine materialer slik at han kan bygge en bro til månen eller, kanskje, et palass eller tempel på jorden; når det trekker ut konkluderer den middelaldrende mannen at han skal bygge et vedskjul med dem.» ²



1 Friedrich Nietzsche, *Moralens genealogi*, overs. av Arild Haaland, Oslo: Gyldendal Norsk Forlag 1969/1994, s. 70.

2 «The youth gets together his materials to build a bridge to the moon, or, perchance, a palace or temple on the earth, and, at length, the middle-aged

man concludes to build a woodshed with them.» (Setningen er hentet fra et av Thoreaus mange upubliserte manuskripter og ble offentliggjort i Ralph Waldo Emersons elegi over ham, publisert i *Atlantic Monthly* 9. mai 1862. Den provisoriske oversettelsen er min egen.)

VI

I Orwelliansk nytale var avskapelse et mål i seg selv, språket skulle ha så få ord som mulig – for hva skal man med unødvendige ord? Det trengs ikke ord og begreper for å tenke i utakt med sine med-mennesker, i utakt med systemet. Det trengs ikke begreper som god OG dårlig, varmt OG kaldt, det holder med god og ugod, varmt og uvarmt. (Det er naturlig å beholde det ordet som har mest positive konnotasjoner, slik at mennesket forblir lykkelig. Lykkelig ville for øvrig vært et overflødig synonym for glad.) Etter hvert vil det kanskje oppstå noen problemer med tanke på hva som er en ekte språklig motsetning; om rød og blå skal bli til rød og urød kan det by på visse problemer. Er ikke alt som ikke er rødt urødt?

VII

Adam og Eva fikk først to sønner. Da de skulle blidgjøre sin arge gud ofret Kain av livet, fruktene fra den dyrkede marken, til sin skaper, mens Abel ofret død, ved å ta livet av et lam, et levende vesen han etter Guds lov hadde myndighet over. Den allmektige ikonoklasten Jehovah favoriserte døden. Kain tok Gud på ordet og ofret det mest elskede levende han kjente, sin bror. For dette ble han fordømt, dømt til å vandre på jorden i evighet.

Jo viktigere det ødelagte er, jo større er offeret, må vi altså anta – men inntil en viss grense. Denne grensen må du intuitivt kjenne til. Det gjorde ikke Kain. Det er tydelig at det fins to offergjerninger, hvor bare den ene er akseptabel. Den første ligger i å skape, mane frem, dyrke, få det til å bli noe der det før var ingenting. Det andre er å legge øde, drepe. Den kristne guds misunnelse og sjalusi er tilsynelatende uendelig, og han kan altså ikke akseptere noen annen skapelsesvirksomhet enn sin egen, og særlig ikke noe som billedliggjør det han selv har skapt, for så sier Herren:

Du skal ikke lage deg noe gudebilde, eller noe slags bilde av det som er oppe i himmelen eller nede på jorden eller i vannet under jorden. Du skal ikke tilbe dem og ikke dyrke dem! For jeg, Herren din Gud, er en nidkjær Gud. Jeg lar straffen for fedrenes synd komme over barn i tredje og fjerde ledd, når de hater meg.

Det Gamle Testamentet, 2. Mosebok, 20, 4–5

(Hans misunnelse er altså så grenseløs at han straffer dine oldebarn og tippoldebarn for din skapelsestrang.)





VIII

Praksisen med svedjebruk revolusjonerte næringstilgangen. Svedjebruk antas å være en av de aller eldste former for jordbruk. Det utføres ved å brenne ned et vegetasjonsområde eller skog og nyttiggjøre seg av den massive opphopningen av næring dette medfører. Antagelig var praksisen innledningsvis et lykkelig sammentreff, noen innså mulighetene som lå i å kontrollere hva som fikk lov å vokse opp der hvor en skogbrann hadde herjet. Steget er kort derfra til selv å sette i gang selve brenningen. Arkeologisk forskning mener at slik planteforedling tok til på ulike steder i verden for mellom 6 000 og 10 000 år siden.

Fremgang kommer altså i kjølvannet av ødeleggelse, enten utilsikt eller planlagt. Krig, strid og katastrofe har gitt oss teknologisk utvikling over all forstand, og historiens mest grusomme kriger, de i det 20. århundre, førte også med seg teknologiske sjumilssteg. Uten den «kalde krigen», en riktig stillingskrig, ville vi neppe ha utforsket så mye av verdensrommet som vi har. Hva så når du driver svedjebruk på kunst? Ødelegges jordsmonnet eller skaper det god, svart muld rik på næring, slik at neste avling blir større og rikere? Bonden og kunstneren har ett og annet til felles: Begge skaper der det før var ingenting, begge må bli skitne på hendene før dagen er over. Der bonden kan næres av sitt arbeid, må kunstneren overbevise om at det han/hun skaper, blottet for praktisk nytteverdi, skal være nok til at andre skal ville brødfø hun/han og fremelske hans/hennes handlinger.

IX

«Dagen solen sto opp to ganger» var den 16. juli 1945.

Over ørkenen Jornada del Muerto i New Mexico steg solen først opp på alminnelig vis, før himmelen «eksploderte med kraften av tusen soler» en halvtime senere.

Robert Oppenheimer, atombombens far, ga denne første atomprøvesprengningen kodenavnet «Trinity», treenigheten. Foruten den opplagte referansen til den kristne treenigheten og til atomenes tredelte oppbygning, går tankene til hinduismens hellige treenighet Brahma (Skaperen), Vishnu (Beskytteren) og Shiva (Ødeleggeren).

Kanskje så han bomben som det realiserte nirvana, det ultimate intet som kunne skape betingelsesløs fred, på godt og vondt. Fra et kunstnerisk perspektiv er det ikke unaturlig å betrakte prøvesprengningen som den mest kraftfulle iscenesettelsen i historien.

X

I tibetansk buddhisme fins det et begravelsesritual, *jhator* (tibetansk for *å gi almisser til fuglene*), som best kan beskrives som en «himmelbegravelse», hvor den avdødes kropp blir lagt ut på en klippe slik at åtsel fugler kan reinspise kadaveret. På denne måten viser man at kroppen kun er et hylster, og uten verdi når døden har inntruffet. Kroppen gjør best nytte ved hurtigst mulig å tre tilbake i materiens naturlige kretsløp, og ofres derfor til fuglene og elementene. Ofte blir kroppen, kjøttet og skjelettet knust og skjært i stykker av en rituell spesialist kalt *rogyapa* (kroppskutter eller kroppsbryter) og blandet sammen med *tsampa*, byggmel, te og yaksmør eller -melk før det legges frem for elementene og åtseleterne. En slik hurtig desintegrasjon av legemet skal dessuten være til hjelp for den avdødes sjel, som befinner seg i en tilstand mellom død og gjenfødelse. Læren sier at gribbene er *dakini*, himmeldansere, og at de bringer sjelen til *bardo*, en vindfull plass hvor den venter på å bli gjenfødt.

Dette tilsynelatende usentimentale forholdet til kroppen gir en viss gjenklang i medisinen, hvor kadaveret høstes for alle brukbare organer og vev, og benyttes til å lege andre individer. Det er et visst misforhold mellom dette og *jhator*, all den tid det virker som et viktig element at *hele* kroppen blir fortært og tilintetgjort. I denne sammenheng kan man kanskje se moderne medisinsk bruk av kroppsdeler som en form for tantrisme, eller magi, som *jhator* nettopp skal forhindre. Medisinen blir en praksis som binder de døde til mellomtilstanden og ikke slipper dem videre i kretsløpet, eller mer presist spiralen, utover mot opplysning, frigjøring og fravær av eksistensens lidelser. De som får sine organer byttet ut vil også stå ovenfor noen metafysiske utfordringer i møtet med døden.

XI

For noenlunde like lang tid siden som himmelbegravelsene fant sin form, dyrket oldtidens egyptere døden som noe utpreget fysisk, som en direkte forlengelse av denne verden, i en materiell etterverden. Mindre viktig var kroppens indre, men det var *alfa omega* å bevare det ytre legemet – den døde behøvde legemet i etterverdenen, samt så mye jordisk gods som kunne avsees. Faraoh i livet, faraoh i døden, trell nå, trell etterpå. Ved å stykke opp kroppen kunne den avdøde sågar straffes *post mortem*.

Begge utgangspunkt betrakter tilsynelatende livet, døden og overgangen som en multidimensjonal enhet løsrevet fra det virkelige tilstedeværende, tiden. Tiden tas ikke på alvor, verken som sykklisk

eller lineær størrelse, og levd liv aksepteres ikke å ha noen begynnelse eller slutt. Det er dødsfornektelsen som binder folk fra løsrivelse. Å elske er å gi slipp, kun den som innerst inne hater livet vil lenke seg fast til det.

XII

Et slagvåpen holdes i hånden og brukes for å påføre skade på målet. Slagvåpenet fungerer som en forlengelse av brukerens kropp. Hensikten er å konsentrere kraften i slaget og lagre energien. Den lagrede energien virker på målet innenfor en mye kortere tid enn brukeren brukte på å tilføre den til våpenet, og øker derved brukers effekt.

En slegge er en stor, tung hammertype med langt skaft. Den som bruker en slegge, vil som regel holde skaftet i begge hendene og slenge den rundt med hele overkroppen. All energi blir samlet i hodet som treffer målet med stor kraft. Slegger brukes gjerne til å bryte løs stein og grunn, samt å rive ned byggverk. De er viktige redskap i byggekunsten, i gruvedrift og geologisk feltarbeid. Slegger kan symbolisere vold og kraft eller arbeiderbevegelse. Redskapet blir brukt som retorisk metafor for hardtslående, ureflekterte argumenter.

Sleggja

Eg er berre ei sleggje.
Eg stend der no.
Eg lyt berre til
når det røyner på.

– Olav H. Hauge, *Dropar i austavind*

Indrømmet: Her og
dermeder og lag
2000
18 11 20 11
1 10 00 00 15 12
indrømmet og lag
1 10 00 00 15 12
1 10 00 00 15 12

Iså ulike tilbud om
ring på fvn.no, eller

iver information.
 Fædrelandsvennen
 1381

• kl. 08.00-15.30
Info: www.finn.no

Gell,
 msveien 10
 RESSE
 : 369,
 stiansand

THINGSKUNDER
 bestilling for
 2 kunder, lokale
 g. eiendom, stilling
 kunngjøring
 13811
 38 11 30 01
 kl. 08.00-15.30
 tarked@fyv.no

ker
on og trykk
se-kundeaviser
18 11 30 30
38 11 30 01
rykkalfen no

and

er perfekte i bruk til veving av tillerver.

Langgata 1, 4515 Mandal | www.mandal-veveri.no
OBS! Vi har nå bankterminal og tar betaling med kort!



**MANDAL
VEVERI**
FOREST AND LIFE

KONTAKT:
kontakt@kristiansandkunsthall.no
Telefon 380 25 853 / 932 10 688



 VÄSTERGÅRDENS FOLKKOMMUN
Kommunstyrelsen

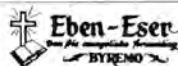
Hastens privatisteksamener arrangeres i november-des-

Konferanse om utvikling og
sørlandshyene.

Tema: Hvordan styrke særpågang og aktivitet

Målgruppe: Politikere, ansatte i regionale etater, konsulenter og utbyggere

Tid/sted:
17.september kl 10-17.00
For mer info, program og påmelding
vaf.no. **Frist for påmelding**
Konferansen er gratis.



Søndag 07.09.14
Møte kl 11.00: Turid Dahl
deltar. Menighetsøffer.
Søndagsskole. Velkommen.
For øvrig se:
www.eben-eser.com

HØSTS
PÅ KVÅS

(15 km nord)

Taler Haakon
Fredag kl. 19.00